

A „Vak Béla-rejtély”

Krúdy Gyula egyike volt a legtermékenyebb magyar íróknak. Teljesítménye Jókaiéval vetekszik. Haláláig, tehát 1933-ig, 117 első kiadású könyve jelent meg, ami azonban csak töredéke az életműnek. Tucatnyi regénye, s több száz novellája csak halála után került kötetbe, s a korabeli lapokban, folyóiratokban a mai napig is található elfelejtett írásai. Továbbra is több száz olyan novelláról, tárcáról, sőt, még néhány regényről is tudunk, amely könyv alakban még nem jelent meg. Mindmind másodvirágzásukra várnak.

Mindeddig kevesebb szó esett az író alvó könyveiről. A megjelent művek tömege közepette bizony fel sem tűntek a meghiusult írói tervek. Már a kezdetnél rejtélybe botlunk. Az irodalomtörténet mindig is úgy tartotta számon, hogy Krúdy első könyve az *Üres a fészek* (1897), ám Szinnyei József munkájában, a *Magyar írók élete és munkái* hetedik kötetében az áll, hogy Krúdy első munkája az 1896-ban, Esztergomban megjelent *Szökötés a kaszárnnyából* című novelláskönyv. Ezt az adatot a későbbiekben sokan átvették, így több helyen is szerepel, ám a kutatások szerint a kötet sohasem jelent meg. Igazi cáfolat, igaz, nem született, de

a kötetet még senki nem látta.

Egy korabeli lapból előkerült viszont a kötetre közölt előfizetési felhívás, ami persze még nem bizonyítja a könyv létezését. Tény az is, hogy Krúdy egyik visszaemlékezésében maga is az *Üres a fészek*-et jelölte meg első megjelent könyvének.

A Singer és Wolfner kiadó 1914-ben jelentette meg első ízben Krúdy Gyula összegyűjtött munkáit. Tizenhat kötetre tervezték a sorozatot, azonban csak nyolc jelent meg, aztán jóval később pótlólag még kettő: 1916-ban egy Szindbád-könyv, 1917-ben pedig az *Őszi utazások a vörös postakocsin*. Ezek ugyan első megjelenésnek számítanak, ám az első nyolc kötet nem sok újat adott, mindössze két kötet (*Púder*, *Palotai álmok*) tartalmaz néhány tucat új novellát és egyetlen regényt. A többi mind újrakiadás. Holott akkor a különböző lapok hasábjairól már százával lehetett volna összeszedni az azóta már

remekműveknek megismert novellákat.

Mindezt csak azért érdemes megemlíteni, mert a gyűjteményes kiadásokkal soha nem volt Krúdynak szerencséje. Végülis a Singer és Wolfner 1914-es ígéretéből hat kötet maradt el, s pontosan ezek tartalmazták volna — a címekből rekonstruálhatóan — az életműnek a 10-es évek után keletkezett kiadatlan, s később is alig pótoltt részét. Az elmaradt kötetek: *Éji zene*, *Tivoli*, *A pesti tekintetes úr*, *Szarvasgomba-emberek*, *Szegény leányok* és a hatodik az *Ifjúság*. Híven című könyve 1899-ben jelent meg Krúdynak, valószínűleg ennek újrakiadását tervezte, szeretne volna bemutatni ifjúkori munkáinak javát is. Érdekesség, hogy a kötet valójában meg is jelent 1914-ben *Margit története* címmel a Tolnai Világlapja kiadásában. Krúdy nemcsak a kötetét, de minden novella címét megváltoztatta, valószínűleg azért, hogy a másodközlések miatt ne támadjanak kiadási nehézségek.

A Tanácsköztársaság bukása akadályozta meg az író soronkövetkező tervének megvalósulását. Krúdy Gyulának a Magyarországon és a Déli Hírlapban állandó rovata volt, a *Fehér napló* és a *Forradalmi arcképcsarnok*. Az itt megjelent írások legjavát válogatta ki a tervezett *Magyar Köztársaság Almanachjához*, amelyet három részre osztott: Forradalom előtt, A forradalom és Forradalom után. A Franklin Társulat vállalkozott is a kiadásra, s 1918 végén Márton Ferenc borítékterve is elkészült (a könyvet is ő illusztrálta volna), ám a kiadási munkák mégis nehezen haladtak.

Fennmaradt az a levél, amelyben a Franklin Társulat arról értesíti az író 1918 decemberében, hogy amennyiben művére 500—1000 példányos megrendelést ad át, a könyvet — készpénzfizetés ellenében — 15 koronáért fogják számítani. Hiába segítettek sokan az írónak, a megrendelők összegyűjtése nehezesen ment, s aztán a Tanácsköztársaság múltán az egész kiadás kútba esett. A Krúdy által írt tartalomjegyzék alapján könnyedén rekonstruálni lehet, milyen könyv is lett volna ez? Életképek és portrék sorozata, a *Tegnapok ködlovagjaihoz* hasonló, 31 darabból álló füzer, többek között Károlyiról, Bőhrmről, Garamiról, Kunfiról és Fényes Lászlóról, 1918 szilveszteréről,

a forradalom kitöréséről és hétköznapjairól,

az új honfoglalókról... Dokumentumértékű írások. A meg nem született könyv kilenc darabja egy évvel később, 1920-ban megjelent a *Miatyánk évéből* című, kizárólag publicisztikai írásokat tartalmazó Krúdy-kötetben.

Időrendben az író életművének egy különleges darabja, a dekadencia mélységeit járó *Mit látott Vak Béla szerelemben és bánatban* című regény következik. Ez a másik izgató Krúdy-rejtély! A regény 1921 februárjától októberig hét folytatásban jelent meg a bécsi Új Könyv című folyóiratban. Közlése nem fejeződött be, mivel a folyóirat akkor októberben megszűnt. Az irodalomtörténészeket, a kutatókat, és azokat is persze, akik érdeklődéssel olvassák az életmű e remekbe szabott, de csonka darabját — első kötetkiadása 1961-ben jelent meg négy kisregény társaságában — mindig is izgatta a kérdés: vajon az író befejezte-e a kéziratot? Krúdy *Hét bagoly* című, 1922-ben megjelent könyvének utolsó oldalán már hirdetik a regényt, mint az író sajtó alatt levő új munkáját. Másrészt a Franklin Társulat 1944—45-ben tíz kötetes sorozatot készült kiadni az író legjobb munkáiból. A tervben ott szerepel a *Mit látott Vak Béla* is. Ha arra gondolunk, hogy a Franklin Társulat épülete és felszerelése 1944 végén Budapest ostromakor teljesen elpusztult...

Fennmaradt egy tartalomjegyzék Krúdy kezevonásával. A papírlap tetején ott áll a hozzá tartozó kötet címe is: *Magyar sors*. Ha a jegyzékben felsorolt huszonegy írás címét kibetűzzük, kiderül, hogy egy-egy tárcáról van szó, olyanokról, amelyek 1921-ben a Magyarországon, Krúdy *Pesti levelek* sorozatában jelentek meg. (E kis remekekből némi ízelítőt adott a hasonló című, 1963-ban megjelent Krúdy-kötet.) Nyilvánvaló, hogy az író *Magyar sors* című könyvét 1922-ben szeretne volna kiadni, folytatva azt, hogy 1915 óta majdnem minden esztendő végén összeállított egy vékonyka kötetet az előző esztendei

publicisztikai termésből.

Ez a sorozat itt szakadt meg — végleg. Minden bizonnyal az írónak a huszas évek elején fennálló kiadási nehézségei miatt.

Podmaniczky Frigyes a „kockás gavallér” úgy rendelkezett halála előtt, hogy emlékiratait csak a századik születésnapja után lehet felbontani és elolvasni. Krúdy Gyula 1924-ben ásta be magát a terjedelmes irományba, hogy regényt írjon a változatos életű baró életéből. Az anyagi nehézségek azonban arra ösztönzik, hogy először is tárcákat, novellákat, emlékezéseket, életképeket kezdjen írni a lapokba. Haláláig több mint harminc hosszabb-rövidebb cikket írt Podmaniczkyról, ám a tervezett regény soha nem született meg. Az elkészült darabok sem rakhatók össze regénnyé, mint a későbbi Bródy Sándor sorozat. Csak vázlat maradt, amely dokumentális korfeszítő erővel rendelkezik. Az írások legjava *Budapest völgénye* címen önálló kötetben 1973-ban látott napvilágot.

Fehér Béla